

UOT 371

Samirə Mürşüd qızı Yasinova
*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin nəzdində
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kollecinin
Pedaqogika və psixologiya fənn birləşmə komissiyasının müəllimi
<https://orcid.org/0009-0000-3045-7114>*

MÜƏLLİMİN ŞƏXSİ KEYFİYYƏTLƏRİ VƏ PEŞƏ QABİLİYYƏTLƏRİ

Самира Мюршюд гызы Ясинова
*преподаватель Комиссии объединённых предметов педагогики и психологии
Азербайджанского Государственного Педагогического Колледжа при Азербайджанском
Государственном Педагогическом Университете*

ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СПОСОБНОСТИ УЧИТЕЛЯ

Samira Murshud Yasinova
*teacher of the Pedagogy and psychology Subject unification commission
of the Azerbaijan State Pedagogical College under the Azerbaijan State Pedagogical University*

PERSONAL CHARACTERISTICS AND ABILITIES OF THE TEACHER

Xülasə. Müəllimin şəxsi keyfiyyətləri ilə peşə qabiliyyətlərinin vəhdəti onun peşəkar və səriştəli müəllim obrazını yaradır və pedaqoji fəaliyyətində mühüm rol oynayır. Şəxsi keyfiyyətlərlə peşə qabiliyyətləri bir-birinə təsir etməklə həm də müəllimi bir şəxsiyyət kimi xarakterizə edir. Buna görə də müasir müəllimdə bunların hər ikisi də yüksək səviyyədə olmalı və biri digərini tamamlamalıdır. Təqdim edilən məqalədə bu keyfiyyətlərə toxunulur və peşəkar müəllim şəxsiyyətinin formalaşmasında onların müsbət təsirindən bəhs edilir.

Açar sözlər: *metodika, keyfiyyət, qabiliyyət, bilik, dünyagörüşü, yaradıcılıq, təşkilatçılıq, ünsiyyət, diqqət, qayğıkeşlik, nikbinlik, humanizm.*

Резюме. Единство личных качеств и профессиональных способностей учителя создает его имидж профессионального и компетентного педагога и играет важную роль в педагогической деятельности. Личностные качества и профессиональные способности влияют друг на друга, и характеризуют педагога как личность. Поэтому у современного учителя и то, и другое должно быть на высоком уровне, одно должно дополнять другое. В данной статье затрагиваются эти качества и обсуждается их положительное влияние на формирование личности профессионального педагога.

Ключевые слова: *методика, качество, способности, знания, мировоззрение, творчество, организованность, общение, внимание, забота, оптимизм, гуманизм.*

Summary. The unity of the teacher's personal qualities and abilities creates the impression that they are a determined and talented educator, playing a crucial role in pedagogical activities. Personal qualities and abilities mutually influence and characterize the teacher as a personality. Consequently, a modern teacher must excel in both areas, with each complementing the other. This article explores these conditions and highlights the positive impact of a successful teacher on the development of students.

Key words: *methodology, quality, ability, knowledge, outlook, creativity, organization, communication, attention, caring, optimism, humanism.*

Müəllimlik, təhsil sahəsində ən əhəmiyyətli və vacib işlərdən biridir. Müəllim olmaq sadəcə bir iş seçimi deyil, həm də bir həyat tərzini və məsuliyyətdir.

Haqlı olaraq əsl müəllimin işini cərrah işi ilə müqayisə edirlər. Cərrah əməliyyat edərək insanı düçar olduğu bələdan qurtarır. Müəllim isə insanın mənəvi dünyasının mühəndisi kimi

şərəfli və çətin bir missiyanı yerinə yetirir. Müəllim insanın paklığının keşiyində həmişə sərvaxt dayanır. O, günəşə bənzər ömrü ilə minlərlə, milyonlarla insanın həyat yoluna şəfəq saçıır. Dünya şöhrətli yazıçı Ç. Aytmatov müsahibələrinin birində demişdir. “Əgər ac adama bir çörək versən o, bir gün tox olar, on çörək versən on gün tox olar, ona çörək qazanmağın yolunu öyrətsən o, ömür boyu tox olar” Əsl müəllim də buna çalışır. Çünki çörək qazanmağın yolunu gərgin zəhmətdən, halal əməkdən, gecə-gündüz çalışmaqdan keçdiyini yetirmələrinə inandırmaq, onlara başa salmaq o qədər də rahat məsələ deyil.

Yaxşı müəllim nədir sualına V.A. Suxomlinski belə cavab verirdi. O, ilk növbədə uşaqları sevən insandır, onlarla ünsiyyətdən sevinc tapır, inanır ki, hər bir uşaq yaxşı insan ola bilər, uşaqlarla dostluq etməyi bacarır, uşaqların sevincini və kədərini ürəyinə sala bilir, uşağın qəlbinə oxuyur və heç vaxt unutmur ki, özü də vaxtı ilə uşaq olub. İkinci, yaxşı müəllim tədris etdiyi fənnin elmini yaxşı bilir, ona vurğunluqla onun inkişaf üföqlərini – yeni kəşfləri, tədqiqatları, nailiyyətləri izləyir, o elmin problemlərindən də xəbərdardır. Yaxşı müəllim ota məktəbin tədris proqramında nəzərdə tutulanlardan daha çox şey bilir. Dərin bilik, geniş dünya görüşü şagirdlər qarşısında elmin, biliyin, fənnin, tədris prosesinin cəzbedici qüvvəsini aşı bilmək üçün vacibdir. Şagirdlər müəllimin simasında ağıllı, bilikli, düşüncəli sənətinə vurğun bir insan görməlidir. Üçüncüsü, yaxşı müəllim psixologiya və pedaqogika elmlərini bilən, tərbiyə haqqında elmləri bilmədən uşaqlarla işləməyin mümkünsüzlüyünü hiss və dərk edən insan olmalıdır. Dördüncüsü, yaxşı müəllim öz peşəsinin ustası olmalıdır. Belə bir deyim vardır ki, adı müəllim-tərif edir; yaxşı müəllim-izah edir; ustad müəllim-göstərir; dahi müəllim-ruhlandırır.

Yaxşı məktəbləri yaxşı müəllimlər yaradırlar. Onlar müxtəlif funksiyaları yerinə yetirməklə şagirdlər üçün aşağıdakı üç əsas məqsədi yerinə yetirirlər.

İlham vermək – müəllim öz fənninə duyduğu ehtirasla şagirdlərinə ilham verir, potensiallarını mümkün olan ən yüksək səviyyədə gerçəkləşdirmək üçün onları ruhlandırır.

Özünə əminlik – müəllim şagirdlərinə özünə əminlik, eləcə də bilik və səriştələrini in-

kişaf etdirməyi davam etdirmək üçün müstəqil öyrənmə qabiliyyəti qazanmağa, gərəkli bilik və bacarıqları əldə etməyə yardım göstərir.

Yaradıcılıq – müəllim şagirdlərinə təcrübə aparmaq, sorğulamaq, sual vermək, orijinal düşünmə bacarıqlarını və istedadlarını inkişaf etdirmək imkanı qazandırır.

“Mükəmməl müəllim öyrənməyi sevir”. Çox dərin cavabdır, çünki hamının dilində əzbər olan bir cümlədə kiçik bir hərf dəyişikliyi insanı düşünməyə vadar edir. Öyrətməyi deyil, öyrənməyi sevir mükəmməl müəllim şagirdin düşüncəsinə görə. Çünki müəllim tələbəsinə ən böyük nümunədir. Onu öyrədən özünün də həvəslə yeni şeylər öyrəndiyini, nələrisə araşdırdığını, özünü təkmilləşdirdiyini görən tələbə, şübhəsiz ki, o müəllimin izi ilə gedəcək.

Kurikulum üzrə mütəxəssis Yuliya Kərimova yazır ki, şagird nailiyyətinin yüksəlməsi üçün məktəblər təkmilləşməlidir, məktəbin təkmilləşməsi üçün müəllim keyfiyyəti təkmilləşməlidir, müəllim keyfiyyətinin təkmilləşməsi üçün isə müəllimin peşəkarlıq standartları olmalıdır.

Ölkəmizdə təhsil keyfiyyəti gündəmə gələndə bir çox amillər qeyd olunur və müzakirə edilir. Məsələn: Dərsliklərin keyfiyyəti, məktəbə qəbul qaydaları, şagirdlərin nailiyyətləri, xarici dillərdə təhsilin vacib olub-olmaması və bir çox amillər. Amma bir amil hər dəfədə kölgədə qalır. Bu, müəllim keyfiyyəti amilidir. Müəllim keyfiyyəti məsələsi ilk dəfə rəsmi olaraq 2009-cu ildə “Makenza” şirkəti tərəfindən qeyd olundu. Bu hesabat xarakterli məqalədə qeyd olunurdu ki, təhsil sisteminin keyfiyyəti müəllim keyfiyyətindən yüksək ola bilməz. Həmin tarixdən müxtəlif ölkələrdə müəllim keyfiyyətinin yüksəldilməsi məsələsi ön plana keçdi. Müəllimin keyfiyyəti necə ifadə edilir. Adi bir cəmiyyət üzvünün gözü ilə baxsaq, ailədə uşaq var və o uşağın məktəbə getmək vaxtı çatmışdır və təbii ki valideynlər yaxşı məktəb axtarışındadır. Məktəbin axtarışında qərar verilməsi üçün iki meyar var:

1) məktəbin yerləşdiyi ərazi (evə yaxın olması, valideyn üçün rahat olması);

2) müəllim. Kimsə yaxşı müəllim axtarır və o, yaxşı müəllimin harada çalışmasından asılı olmayaraq onun ardınca gedir.

Sorusaq ki, siz yaxşı müəllim nəyi nəzərdə tutursunuz, valideyn bu suala belə bir cavab verəcək: Biz savadlı və təcrübəli müəllim axtarı-

riq. Bu nə deməkdir? Demək hər bir sahədə çalışan insan peşəkar sayılması üçün hansısa meyarlara və normalara cavab verməlidir. Hər hansısa bir sahəni peşəkar sahə adlandırmaq üçün bir neçə vacib meyarlar olmalıdır. Bunlar əsasən aşağıdakılardan ibarətdir.

1. Bu peşənin sahibləri ən az 3-5 il ərzində çox ciddi nəzəri, akademik hazırlıqdan keçməlidirlər.

2. Təcrübəli və savadlı mütəxəssislərin rəhbərliyi altında ciddi təcrübə keçməlidirlər.

3. Qanun tərəfindən təsdiq olunmuş kvalifikasiya əldə etməlidirlər.

4. Dövlətdən müstəqil olaraq fəaliyyət göstərən assosiasiyaların, qurumların üzvü olmalıdır.

5. Hər bir peşə sahəsinin etik davranış qaydaları olmalı və hər kəs bu qaydalara uyğun hərəkət etməlidir.

6. Hər bir peşə sahibi öz həmkarlarının rəyi ilə hesablaşmalıdır.

Hər bir müəllim müəyyən pedaqoji bacarıqlara və qabiliyyətlərə malik olmalıdır. Pedaqoji ədəbiyyatlarda onların aşağıdakılardan ibarət olduğu göstərilir:

1. Didaktik qabiliyyət. Bu şagirdlərə tədris materialını çatdırmaq, vermək bacarığıdır ki, burada materialı uşaqlara aydın və anlaşılıq şəkildə çatdırmaq, fənnə maraq yaratmaq, şagirdlərdə fəal müstəqil fikir oyatmaq bacarıqları nəzərdə tutulur. Didaktik qabiliyyətə malik olan müəllim lazım olduqda tədris materialını müvafiq şəkildə dəyişməyi, mürəkkəb olanı sadələşdirməyi, çətin olanı asanlaşdırmağı, ayın olmanı aydınlaşdırmağı bacarmalıdır.

2. Şəxsi qabiliyyət. Şəxsi pedaqoji qabiliyyətlər dedikdə, adətən, şəxsiyyətin xarakterik əlamət və keyfiyyətləri ilə bağlı olan qabiliyyətlər nəzərdə tutulur. Uşaqlara hüsn rəğbət göstərməyi, hörmət və ehtiramla yanaşması, təmkinli olması, özünü idarə edə bilməsi, həmişə şagirdlərlə iş aparmaq üçün optimal vəziyyət yarada bilməsi, müəllim şagird münasibətlərini tarazlaşdırması müəllimin şəxsi qabiliyyətlərinə aiddir.

3. Elmi qabiliyyət. Bu bacarıqlar elmlərin müvafiq sahələrinə uyğun olan bacarıqlar deməkdir. Bacarıqlı müəllim nəinki fənni tədris proqramı həcmində bilir, o, həm də bu elm sahəsində daha geniş və dərin düşüncəyə, fikrə, informasiyaya malikdir, daim elmdə olan kəşflərə nəzarət edir, onları nəzərdən keçirir, materialı

son dərəcə sərbəst şəkildə çatdırma bilir və materialın çatdırılması böyük həvəs və maraq göstərməklə, həm də müvafiq tədqiqat işi aparır.

4. Anlama (perceptual) qabiliyyəti. Bu bacarıqlar şagirdlərin, tərbiyə olunanların daxili aləminə girə bilmək bacarığıdır ki, burada psixoloji müşahidəçilik, şagird şəxsiyyətinin daxili aləmini dərk etməklə bağlı olan müşahidəçilik qabiliyyəti və onun müvəqqəti psixi ziddiyyətini dərinəndən dərk etmə bacarığıdır. Qabiliyyətli pedaqoq cüzi xarici əlamətlərə görə şagirdin daxili vəziyyətini hiss etməyi bacarır

5. Nitq qabiliyyəti. Öz fikir və hisslərini, düşüncəsini nitqinin mimika və pantomimikasının köməyi ilə ifadə etmə qabiliyyətidir. Pedaqoqun nitqi daim daxili gücü, inamı çatdırılan faktların canlılığı və s. ilə fərqlənməlidir. Onun nitqi şagirdlər üçün aydın, sadə və anlaşılıq olmalıdır.

6. Təşkilatçılıq qabiliyyəti. Bu qabiliyyət şagird kollektivini mühüm məsələlərin həllinə səfərbər etmək qabiliyyətidir. Bu həmdə müəllimin öz şəxsi işində düzgün təşkil etmək bacarığıdır. Təcrübəli müəllimlər işlərini vaxta görə son dərəcə düzgün bölüşdürür və müvafiq lazımı zaman cədvəllərində işlərini sahmanlaya bilirlər.

7. Avtoritar qabiliyyət. Şagirdlərə emosional iradi təsir etmə bacarığıdır. Avtoritar qabiliyyətlər müəllimin bir sıra şəxsi keyfiyyət komplekslərindən və xüsusən onun iradi keyfiyyətlərindən çox asılıdır və eyni zamanda məktəblilərin təlim və tərbiyəsi ilə bağlı xüsusi məsuliyyətdən, inamlı olmasından asılıdır.

8. Ünsiyyət (kommunikativ) qabiliyyəti. Adamlarla qarşılıqlı münasibət yaratmaq qabiliyyətində ifadə olunur. Bu qabiliyyətə yiyələnmiş müəllim şagirdlərlə düzgün ünsiyyət yarada bilir. Bu uşaqlarla ünsiyyətə girmə, şagirdlərə yanaşmanın düzgün müəyyənləşdirilməsi bacarığı onlarla məqsədyönlü pedaqoji nöqtəy-nəzərdən qarşılıqlı münasibət pedaqoji takt əsasında qurulan qabiliyyətdir. Pedaqoji takt müəllimin şagirdə səmərəli təsir vasitələrini tapıb tətbiq etməsi, bu zaman müəyyən ölçü hissi gözləməklə düzgün ünsiyyət qurması qabiliyyətidir. Pedaqoji takt ünsiyyətdə müəyyən hədd gözləməkdə, həddi aşmamaqda “qızıl orta xətt” tapmaqda ifadə olunur. K.D. Uşinski bu münasibətlə yazırdı ki, məktəbdə zarafata yol verən ciddilik, şitliyə keçməyən mülayimlik, yersiz irada və qərəzçiliyə çevrilməyən ədalətlik, həddini aş

mayan xeyirxahlıq, xırdaçılığa keçməyən qayda-qanun və ən başlıcası isə müntəzəm ağıllı fəaliyyət hökm sürməlidir.

9. Pedaqoji təsəvvür, təxəyyül (yaxud proqnozlaşdırma) qabiliyyəti. Bu öz hərəkətlərinin əvvəlcədən görünməsində ifadə olunan xüsusi qabiliyyətlərdir. Şagird şəxsiyyətinin, tərbiyəsinin planlaşdırılmasında bu çox mühümdür. Bu, şagirdin gələcəyini təmin edə bilər. Bu isə onun keyfiyyətlərini, inkişafını proqnozlaşdırmaq qabiliyyəti deməkdir.

10. Diqqətin bölüşdürülməsi qabiliyyəti. Bu eyni zamanda fəaliyyətin bir neçə növü arasında gedir və müəllim işi üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bacarıqlı, təcrübəli müəllim daim materialın izahında müvafiq forma və məzmunu izləyir, ona diqqət yetirir. Öz fikrinin necə inkişafı etməsini (yaxud şagirdin fikrinin necə inkişaf etməsini) və eyni zamanda, bütün şagirdlərin davranışını diqqət mərkəzində saxlayır və şagirdlərin yorulmasına, diqqətsizliyinə, dərk etmələrinin zəifləməsinə çevik şəkildə diqqət yetirir, onların intizamlarında gedən hər hansı pozuntulu halları aşkarlayır, müəyyənləşdirir və nəhayət, öz davranışına (duruşu, mimikası, pantomimikası, yerışı) bütün nə varsa – hamısına diqqət yetirir.

Müəllimin şəxsi keyfiyyətləri Müəllimin pedaqoji fəaliyyəti onun şəxsi keyfiyyətlərindən ayrılmazdır. Başqa peşə sahələrindən fərqli olaraq müəllimin şəxsiyyəti onun işinə – pedaqoji prosesə bilavasitə təsir göstərir. Müəllim, ilk növbədə öz şəxsiyyəti ilə tərbiyə edir. Buna görə də o, əsl mənada şəxsiyyət olmalı, kamil şəxsiyyət səviyyəsinə yüksəlməlidir. Müəllimin şəxsi keyfiyyətləri çoxdur. Onları bir neçə qrupda birləşdirmək olar:

1. Müəllimin ideya və vətəndaşlıq keyfiyyətləri. Buraya müəllimin ideya inamı məslək və əqidəsi, vətəndaşlıq yetkinliyi, siyasi şüurluluğu, elmi dünyagörüşü, sosial fəallığı, yüksək ziyalılığı kimi keyfiyyətlər daxildir. Müəllim yüksək əqidə, məsləksahibi, müəllim-Vətəndaş olmalıdır. O, xalqın, vətənin problemləri ilə yaşamalı, gəncliyi də bu ruhda yetişdirməlidir.

Müəllimin peşə keyfiyyətləri. Buraya müəllimin dərin zehni biliklərə malik olması, yüksək ixtisas və peşə hazırlığı, pedaqoji psixoloji və metodik ustalığı, təlim-tərbiyə işini yüksək səviyyədə həyata keçirmək bacarığı, nikbin-

lik, tələbkarlıq, məsuliyyət hissi, pedaqoji mərifət, şagird psixologiyasına bələdlik, onlarla düzgün qarşılıqlı münasibətlər qurmaq bacarığı, şagirdlərdə tədris etdiyi elmə maraq yaratmaq bacarığı və s. daxildir. Müəllimin ən başlıca keyfiyyəti öz elmini dərinləndirən bilməsi və sevməsidir.

Pedaqoji peşəkarlıq müəllimdən bir sıra peşə keyfiyyətləri tələb edir:

Ünsiyyətçilik – tələbənin daxili aləminə nüfuz etməyə imkan verir;

Özünü ələ almaq bacarığı – müəllimə öz hisslərini idarə etməyə, özünə nəzarət etməyə imkan verir;

Təkidlilik – qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmağa, prinsipial olmağa kömək edir;

Qarşılıqlı anlaşma – müəllim və tələbə bir-birini başa düşməyəndə ünsiyyətdə soyuqluq, bəzən də münaqişə yaranır;

Qayğıkeşlik – gənclərin qəlbinə qayğı ilə yanaşdıqca onlar tərbiyəçi üçün açıq olur yalnız özünü sevər egoist müəllim yaxşı tərbiyəçi ola bilməz;

Nikbinlik və yumor hissi – kollektivdə nikbin, şən ovqat yaratmağa imkan verir.

Bu keyfiyyətlərlə yanaşı peşəkar müəllim yeni pedaqoji təfəkkürə yiyələnəli, idrak və praktik məsələlərin həllinə yaradıcı şəkildə yanaşmağı bacarmalıdır, tələbələrdə müstəqil, tənqidi, yaradıcı, dialektik təfəkkürün inkişafı qeydinə qalmalıdır.

3. Müəllimin şəxsi mənəvi keyfiyyətləri. Buraya ədalətlik, xeyirxahlıq, humanizm, düzlük, doğruluq, sadəlik, təvazökarlıq, vicdanlılıq, məsuliyyətlilik, mədənilik, pedaqoji etika və b. keyfiyyətlər daxildir.

Müəllimin şəxsi keyfiyyətləri onun təlim-tərbiyə işinə təsirsiz qalmır.

Yaxşı müəllim, hər şeydən əvvəl, yaxşı tərbiyəçidir, nəcib, alicənab, mədəni insandır. Müəllim peşəsi peşə sahibinin şəxsiyyəti ilə bilavasitə vəhdət təşkil edən, biri digərini tamamlayan peşələr sırasına daxildir. Bəlkə də ikinci elə bir peşə yoxdur ki, onun sahibinin şəxsiyyəti ilə bu qədər əlaqəli, bağlı olmuş olsun. Müəllim elə bir saflıq, təmizlik rəmzidir ki, onun şəxsiyyətində özünü göstərən müəyyən çatışmazlıqlar dərhal nəzərə çarpır və qınaq obyektinə çevrilir. Buna görə də çətin ki, başqa elə bir peşə, sənət tapılsın ki, onun sahibinin şəxsiyyətinə bu qədər çox tələbkarlıq göstərisin və tələb verilmiş olsun. Bu

da səbəbsiz deyildir. Çünki, müəllim öyrədəndir, tərbiyəçidir, təbliğatçidir, nümunədir.

Müəllimlik humanist peşədir. Tərbiyənin məqsədi – insanlıq, vasitəsi isə – insana qayğı, hörmət və sevgidir. Humanizm xeyirxahlıqla, ədalətliklə, tələbkarlıqla vəhdət təşkil edir. Ədalət – pedaqoji mədəniyyətin əsasıdır:

“Ədalət insan qəlbini nəcibləşdirir, ədalətsizlik isə kobudlaşdırır, qəddarlıq doğurur” (V.A.Suxomlinski). Buna görə də ədalət ruhu hər sahədə, xüsusən pedaqoji işdə hakim olmalıdır.

Müəllim əxlaqi saflıq nümunəsi olmalıdır, çünki bunsuz tərbiyəçi kimi fəaliyyət göstərməyə onun mənəvi haqqı çatmaz. Əxlaqi cəhətdən səbətsiz insana gənc nəslin tərbiyəsi kimi çox məsuliyyətli işi tapşırmaq olmaz, çünki müəllim özündə olmayan keyfiyyətləri başqalarına verə bilməz. Buna görə də müəllim tərbiyə işinə özündən başlamalı, müntəzəm olaraq özünü-tərbiyə ilə məşğul olmalıdır.

Müəllimin pedaqoji peşə mədəniyyəti humanizmə əsaslanan, humanist münasibətlərdən qaynaqlanan bir mədəniyyətdir. Müəllimin uşaqlara humanist münasibəti, onların gələcəyinə ümidlə baxması, gələcək cəmiyyətin məhz onların əli ilə qurulacağını dərinləndirən pedaqoji peşə mədəniyyətini istiqamətləndirən amillər kimi əhəmiyyətlidir, təsirlidir. Bu baxımdan müəllimin pedaqoji peşə mədəniyyəti həm də onun bir vətəndaş kimi Vətən, xalq, millət qarşısında öz borcunu və vəzifəsini ləyaqətlə yerinə yetirməli olduğuna inamlı olması və onu yerinə yetirməsidir.

4. Müəllimin iradi-emosional keyfiyyətləri. Pedaqoji fəaliyyətin və ünsiyyətin səmərəsi müəllimin iradi-emosional keyfiyyətlərindən də çox asılıdır. Müəllim iradəli, səbirli, təmkinli olmalı, öz hissi-emosional halını idarə etməyi bacarmalıdır.

Müxtəlif xarakterli, müxtəlif səviyyəli tələbələrlə işləmək nə qədər çətin olsa da müəllim öz hissələrinə, danışığına, hərəkətlərinə nəzarət etməli, hər şeydən ötrü əsəbiləşib özündən çıx-

mamalıdır. Əsəbilik, hay-küy, qışqırıq, hədə-qorxu, cəza müəllimin pedaqoji səriştəsizliyinin göstəricisidir: qışqırıq, hay-küy olan yerdə kobudluq, anlaşılmazlıq olur.

Müəllim üçün vacib keyfiyyətlərdən biri də tələbələr yanında nüfuza malik olmasıdır. Dərin bilik, mədənilik və mənəviyyət nümunəsi olan müəllimin nüfuzu da yüksək, olur. Nüfuzu qazanmaq çətin, itirmək isə asandır: yersiz hərəkət, ədalətsiz münasibət ehtiyatsız söz müəllimi nüfuzdan sala bilər. Buna görə də hər bir müəllim sözlərinə və hərəkətlərinə məsuliyyətlə yanaşmalı, öz nüfuzunun keşiyində durmalıdır. Müəllim sözü müqəddəs deyil, müqəddəs olan müəllimlikdir. Yəni müqəddəs olanlar öz vəzifələrini layiqincə yerinə yetirən insanlardır. Müəllim gənc nəslin formalaşmasında böyük rol oynayır. Uşaqları bizə qələm tutub yazmağı öyrədən, hər il keçdikcə öz bildiklərini bizimlə bölüşən dəyəli varlıqlardır müəllimlər.

Problemin aktuallığı. Ən şərəfli peşə olan müəllimlik özünün mahiyyəti və yerinə yetirdiyi müqəddəs vəzifəyə görə daim təkmilləşmə, yeniliklər və yaradıcılıq tələb edir. Müəllimin şəxsi keyfiyyətləri ilə peşə qabiliyyətlərinin bir-birini tamamlaması bu peşə üçün vacib olan xüsusiyyət olduğundan müəllimin bunlara ciddi yanaşması və bu keyfiyyətlərə malik olması həmişə olduğu kimi, müasir dövrimizdə də aktualıq kəsb edən problemlərdən və mövzulardandır.

Problemin elmi yeniliyi. Müəllim mövzusu həmişəyaşar mövzu olmaqla yanaşı, ona müraciət edilməsi həmişə müəyyən yeniliklərin olmasını tələb edir. Məqalədə müəllimin şəxsi keyfiyyətləri ilə onun peşə qabiliyyətlərinin bir-birini tamamlamasına vurğu edilməsi və bunların müəllimin peşə səriştəliyinin əsas amillərindən biri olduğunun əsaslandırılması məqalənin elmi yeniliyini təşkil edir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə təsvir və təqdir olunan müəllimin şəxsi keyfiyyətlərinin və peşə qabiliyyətlərinin hər bir müəllim tərəfindən mənimsənilməsi və pedaqoji fəaliyyətlərində onları nəzərə alması pedaqoji prosesin keyfiyyətinin yüksəldilməsində əsas amillərdən birini təşkil edir.

Ədəbiyyat:

1. Əlizadə, Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri. / Ə. Əlizadə. – Bakı: Ozan, – 1998.
2. Həmzəyev, M. Pedaqoji psixologiya. / M. Həmzəyev – Bakı, 1992.
3. İlyasov, M. Müəllimin pedaqoji ustalığı. / M. İlyasov – Bakı: Elm və təhsil, – 2013.
4. İlyasov M. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri. – Bakı: Elm və təhsil, – 2018.

5. Müəllimlərin etik davranış qaydaları. – Bakı, 2014.
6. Paşayev, Ə. Pedaqogika. / Ə. Paşayev, F. Rüstəmov. – Bakı: Nurlan, – 2017.

E-mail: samireyasinova@gmail.com
Rəyçilər: *ped.elm.dok., prof. M. İ. İlyasov,*
filol.ü.fəls.dok. M.Y. Məmmədova
Redaksiyaya daxil olub: 16.11.2023